

A Magyar Nyomdászatanban olvasták anno...

NYOMDÁSZATTÖRTÉNETI TÖREDÉKEK

Szerkeszti: Gécs Béla

Jeles szaklapelődünk, a Magyar Nyomdászatan, a könyvnyomtatási és testvériparának havi szakfolyóiratát Pusztai Ferenc kiadó-szerkesztő indította 1888-ban.

A szaktechnika fejlesztésére létrehozott folyóirat tartalmas írásaival, nívós nyomdai kivitelével szolgálta anno szakkultúránk ápolását.

Az alapítót követő szerkesztők: Radnai Mihály, Lówy Salamon, Janovits Ferenc, Novák László és Wóznér Ignác biztosították a szaklap állandó magas nívóját az 1924. évi megszüntéig. Sorozatunk a kilencvenöt éve, 1922-ben megjelenő Magyar Nyomdászatan számaiból idéz néhány nyomdászattörténeti írást.

KÖNYV BETHLEN GÁBOR FEJEDELEMNEK AJÁNLVA

Háromszáz évvel ezelőtt egy igen érdekes munka került ki Debrecen szabad királyi város házi-nyomdájának faprésze alól. Ez a munka Milotai Nyilas István tiszteletesnek Bethlen Gábor erdélyi fejedelem papjának latin című magyar műve, a Speculum Trinitatis (a Szentháromságról írott), 904 lapos vaskos könyv. A tartalom és nyomdai kiállítás dolgában egyaránt kiváló munka a fejedelemnek van ajánlva, mint aki a kiadás költségeit viselte, s a nagy fejedelemről érdekesen jellemző adalékokat őrzött meg.

A debreceni nyomdára nagy dicsőség volt, hogy egy ilyen nevezetes munka kinyomtatását itt rendelte meg Bethlen Gábor fejedelem, holott Erdélyben is állottak rendelkezésre kiváló nyomtatóműhelyek.

Rheda Péter, a debreceni officina akkori provizora nagy buzgalommal fogott neki a nyomtatásnak 1620-ban. A nagy munka lassan haladt, csak két év múlva jelenhetett meg. Sok késedelme volt betegeskedése miatt és, hogy szedőlegényei „majd jobb része mind idegen nemzetből valók voltak, akik Magyar nyelven igen keveset,

vagy semmit sem értettek”. A mű impresszumát így nyomtatták: „Debrecenben. Nyomtatata Rheda Péter, MDCXXII. Esztendőben”

A TYPOGRAPHIA JUBILEUMI SZÁMA

A nyomdászatan és a rokon szakmák közlönye, a Typographia 1869. május elsején Pesten jelent meg. Nyomtatását az akkor induló Neuer Ignác műhelye végezte. Az anyaegyesület megalakulásának hatvanesztendősi jubileumi számával jelent meg. 1922. szeptemberben a Typographia valósággal szenzációsan ható ünnepi számmal rukkolt ki. „Már a tizenhat oldalas terjedelme is kész különlegesség volna a mai időben, de tulajdonképpen a tartalom meg a kiállítás az, ami igazi szenzációvá avatja ezt a számot” – írta a Ma-

gyar Nyomdászat 1922. októberi száma. A 16 oldalból 14 oldal jobbára visszaemlékezés, apró kis miniatűr a közelmúlt nyomdászat szívéből, lelkéből, szellemi és materiális fölzsabadulásáért való nehéz küzdelmeiből. Normális könyvoldalakra átszámítva, vagy százoldalas kötet telnék ki belőle. A nemrég múlt idők nyomdászat-történetének megírója bőséggel találhat benne a históriánkat meg a tipográfus pszichét jól tükröző adalékokat. Szerkesztőség és nyomda egyaránt derekas munkát végeztek ezzel a számmal. Vagy harminc cikket ily ügyesen összeegyeztetni, egységbe hozni, átkorrigálni, megnyesegetni, beosztani nem csekély munkát adhatott. A Világosság-nyomda pedig a maga egyszerű és nemes stílusával a munka technikai felét oldotta meg mesteri módra. Pontos szedés, mintegy pszichikai mérlegeléssel készült erőteljes és mégis finom dekoráció, a folthatás titkait ismerő tördelői munka, precizitás és a megérő gondolkodásnak a jelei mindent: valóban mintaszerűvé tették ezt a számot.

A LEGRÉGIBB GYŐRI KÖNYVNYOMDÁRÓL

Egy német Gutenberg-tanítvány, Streibig József Antal alapította Győr szabad királyi város első nyomdáját a 18. század elején. Az alapító Wildbergből vándorolt Győrbe. Eredetileg Sopronban telepedett le, ahol csak rövid ideig tartózkodhatott. Néhány havi működés után Győrbe költözött, és virágoztatta föl nyomdáját, mely nemzedékeken keresztül a Streibig-család birtokában maradt 1846-ig. Ezután Wittwe Clara Streibig tulajdonából Sauerwein Géza kezébe került, aki azt előbb bérbé vette, majd csakhamar meg is vásárolta, és vezette 1869-ben bekövetkezett haláláig.

Ezután az elhunyt híres könyvnyomtató özvegye birtokolta a szépen berendezett officinát 1887-ben történt haláláig, amikor a tulajdonjogot az 1871-ben Budapesten elhalt ifjabb Sauerwein Viktor, a Typographia második szerkesztőjének gyermekei örökölték. Tőlük Fischer István társa papírkereskedése vásárolta meg a nyomdát, akinek hamarosan bekövetkezett halála után a cégvezető könyvelője Nitsmann József lett az új tulajdonos, akinek halála után örökösei birtokolták a nyomdát. „Az alapító Streibig József Antal könyvnyomtatónak csontjai már réges-régen elporladtak, de az általa alapított officina a világhosszágot terjeszti mind a mai napig – közeledve fennállásának kétszázados jubileumához”, írta

Paulus – a szaklap és sok-sok írás szerzője –, akit igazi nevén Leitner Pálként tiszteltek az 1920-as években.

KNER IMRE ADATAI A ROMÁN MEGSZÁLLÁS KÖVETKEZMÉNYEIRŐL

1920-ban a királyi Románia csapatai egy eszten-deig tartották megszállva a Tiszántúlt. A katonaság Gyomán is fosztogatott, és rekvirálásokat tartott.

„A román megszállás azokkal a következményekkel járt cégünkre

nézve, hogy elvesztettünk 3 gyorssajtót, 6 Viktóriát, körülbelül 100 métermázsa betűt és néhány vagon más anyagot. Ugyanez időben elvesztettünk egy csomó kintlévőséget a megszállott területeken, amely összeg annak idején körülbelül 8–10 vagon értékének felelt meg. Tehát forgatókénk java részét tette ki s ezzel egyidejűleg elvesztettük megrendelőink kétharmad részét is.”

„Végül: ugyanez idő alatt következett be a közgazdasági helyzet soha nem sejtett hihetetlen leomlása, amely éppen a mi termelési viszonyainkra katasztrofális következményekkel járt” – írta Kner Imre. „Művészi tömegtermékeink előállítására ugyanis egy bizonyos átlagos példányszámra volt alapítva, melyet a békebeli Magyarországon – a tömegek akkori elég magas felvevőképessége folytán – játszva lehetett elérni. A nehézségekhez járul még az, hogy a megszállott, illetve elszakadt területekről naponta érdeklődnek régi vevőink, ellenben az utódállamok olyan magas bevételi vámot szabnak a nyomtatványokra, hogy egyes fajtáknál, éppen a színes nyomatoknál, a vám magasabb az áru értékénél is.”

A gyomai Kner Nyomda 1922-ben épült új üzeme